

ОБРАЗЪТ НА БАЛКАНИТЕ, КОНСТРУИРАН В ПУБЛИЧНИТЕ ИЗЯВЛЕНИЯ НА ДОНАЛД ТРЪМП (2017 – 2018)

Калина Братанова*

Увод

Актуалността на това изследване произтича от няколко обстоятелства: На първо място, според политическите анализатори, изборната победа на Доналд Тръмп в надпреварата за 45-ия президентски пост на САЩ променя политическата конюнктура в целия свят и подготвя почвата за установяване на нов световен ред. Нещо повече, успехът на Тръмп провокира разгорещени спорове сред политолози и културални антрополози относно политиката на пост-истината – размитите граници между фактите и измислицата в съвременната политика – новата форма на пропаганда в ерата на дигиталните технологии [1]. В последното десетилетие политиката и дискурсът на пост-истината набират скорост в различни държави – Полша, Русия, Турция, а ярък пример е кампанията, свързана с Брекзит, както и последните събития във Венецуела.

На второ място, значение има и идеологическият фундамент на американската външна политика. Успехът на Тръмп се приписва на способността му да „се възползва от популистската неприязън към глобализма и по-специално към либералния международен ред [2], който бе създаден след края на Втората световна война и просъществува досега благодарение на водещата роля на САЩ и подкрепата от „няколко мултинационални институции, които имат за цел да поддържат мира и да укрепват международната икономическа стабилност [3]” (Powaski, 2019, с. 237). В допълнение на това, системата от съюзи, създадена от САЩ след Втората световна война, „помогна да се предотврати възобновяването на националистичните вражди, които причиниха избухването на Втората световна война, и които биха могли да предизвикат друг мащабен конфликт, ако НАТО или Европейския съюз се разпаднат”. Според Powaski, икономическите неравенства и липсата на сигурност, създадени от глобализацията и от увеличената миграция от Близкия изток към Европа и от Латинска Америка към Съединените щати „също

* Калина Братанова, доктор по политология, старши преподавател по английски език, катедра “Чужди езици и приложна лингвистика”, УНСС, email: kalina.bratanova@abv.bg

в значителна степен допринасят за подкопаването на вътрешната подкрепа в САЩ за либералния международен ред и за популистската неприязън към ключови негови черти [4]” (Powaski, 2019, с. 239). Този популистски светоглед намери своя израз във философията на Тръмп „Америка на първо място” (*America First*). Проявление на тази философия бе критиката му от м. май 2017 г. към европейските лидери за неизпълнение на съюзническите им задължения по отношение на разходите в НАТО. Друг пример е одобрението му за Брекзит и високата му оценка за европейските десни националисти, които се стремят да отслабят Европейския съюз, и особено за руския президент Владимир Путин, както и отказът на Тръмп да „заклеими продължаващата руска агресия в Украйна”. Друг Израз на тази политика е също и оттеглянето на Тръмп от важни търговски споразумения и международни договори (НАФТА, договореностите за климатичните промени), тъй като Тръмп „се присъедини към гласовете на изолационистите, които твърдят, че Парижкото споразумение е пагубно за американската икономика и за суверенитета на САЩ” (Powaski, 2019, с. 240).

След края на Студената война Балканите не бяха в центъра на вниманието на САЩ, но въпреки това те се опитаха да докажат своето глобално лидерство и превъзходството си в този район и на международната арена. През 1995 г. именно Съединените щати оказаха натиск върху сърбите да се изтеглят от Босна и Херцеговина и да я признаят като независима държава, а през 1999 г. НАТО нанесе въздушни удари срещу Югославия, с цел спиране на етническото прочистване и на албанците в Косово.

Трето, в контекста на спецификата на американската външна политика на Балканите аналитичният фокус се поставя и върху управленския стил на Доналд Тръмп в качеството му на президент. Нещо повече, езикът и риторичният му стил сами по себе си са обект на засилено изследователско внимание от страна на политологичната и академичната общност.

Според професора по социолингвистика Дженифър Склафани (2018) [5], в публичните прояви, на Тръмп му липсват „логическа последователност и смисленост на изказа”, макар да не е първия президент в най-новата политическа история на САЩ, който е обект на критика по повод на ораторските си умения (или липсата на такива). Джордж Буш Старши стана популярен сред политическите анализатори и широката общественост със своята простонародна риторика и странна дикция (Sclafani, 2018, p. 1). Но президентът Доналд Тръмп попадна в светлината на прожектора както на основните американски медии, така и сред академичните среди именно с несъвършенството на политическото си говорене.

Друг интересен факт, който не бива да се игнорира в цялостното изследване на управленския стил на Доналд Тръмп е пространната и директна комуникация с електората и световната общност с помощта на социалните

мрежи (Туитър). 45-ият президент на САЩ стана най-известният политик „склонен да общува в Туитър, да допуска печатни грешки и да използва язвителни прякори” [6].

Трябва да се отбележи, че Барак Обама също използваше Туитър по време на предизборната си кампания през 2008 г., с чиято помощ щабът му провеждаше агитацията си и съобщаваше на поддръжниците си местонахождението на бъдещия президент. Но нередактираните и импровизирани туитове на Тръмп са средство с което той поддържа непрекъсната и директна връзка с електората си.

На базата на изложените дотук аргументи за избора на темата на настоящата статия, може да се формулира основният изследователски въпрос: Какво постига Доналд Тръмп чрез своя риторичен стил по отношение на Балканите, и какво е политическото значение на публичните му изявления за този геополитически регион, който в голяма степен е „зависим от външната среда [7] относно своето възприятие и представа, своя образ на „Другия”.

Аналитичният фокус на тази статия се насочва както към образа на Балканите, така и към езиковите и прагматични механизми, с помощта на които дискурсно се конструира този образ в изявленията на Доналд Тръмп. Целта е да се приложи критическия-прагматичен дискурс анализ, който обхваща някои от теоретичните постановки и категории на клоновете на съвременната лингвистика. За постигането на тази цел, основните изследователски задачи касаят разкриването на начина на конструиране на образа на Балканите от една страна и идентифициране на значението на анализа на езика и речевите модели за разкриване на политическата идентичност и управленския стил на президента Тръмп, от друга.

В този контекст могат да се формулират три основни изследователски *въпроса*, на които ще потърсим отговор в тази статия:

Първо, каква е политическата идентичност и управленския стил на Доналд Тръмп?

Второ, променя ли се стереотипизирания „балканизиран” образ на региона с времето?

Трето, по какъв начин критическият прагматичен дискурс анализ способства да се анализира политиката изобщо, и в частност външнополитическата активност на САЩ към Балканите? Къде са те във външнополитическата доктрина и стратегия на Доналд Тръмп и неговата администрация?

Отговорите на така формулираните въпроси се търсят най-вече в рамките на политическия дискурс, а конкретния обект на изследването са публичните изявления на Тръмп за Балканите в периода след официалното му встъпване в длъжност през януари 2017 г. Емпиричните данни представляват изявленията, направени както в традиционните медии, така и в социалните мрежи и включват интервюта и постове в Туитър. Предмет на изследването

е разкриването на връзката между език и идентичност и по-конкретно дискурското конструиране на другостта (образа на Балканите) и самоличността на президента Тръмп.

Тезата, която се защитава е, че характерните за Западния дискурс за Балканите модели на изключване и другост не са напълно заличени и изкоренени. Точно обратното - затвърждава се дълбоко залегналия в западното съзнание стереотип за региона. Изказва се хипотезата, че публичните изявления на Доналд Тръмп разкриват уникалността на личността му по отношение на политическо поведение и управленски стил. Другата хипотеза е, че Балканите не заемат особено място във външнополитическите приоритети на сегашната американска държавна администрация.

Емпирични данни и ограничения на изследването

Емпиричните данни за американските външнополитически приоритети на Балканите са събирани в зависимост от значимостта на тяхното съдържание. Предвид огромното по обем медийно отразяване на официалните визити на президента зад граница е селектирана представителна извадка от изявления, направени по време на или след приключване на Европейската обиколка на Тръмп през юли 2018 г. Настоящото изследване не цели детайлния анализ на външната политика на Доналд Тръмп. Предвид изследователския му фокус (политическия дискурс на 45-ия американски президент), официалните документи и стратегии на сегашната американска администрация не попадат в изследователското поле на тази статия.

Методология

По отношение на методологията настоящото изследване се позовава на дискурсия подход, чието базисно предположение е, че специфичният език (като дискурс или езикова употреба) се определя от редица пластове на обществено-политическия контекст, като той същевременно конструира обществено-политическата реалност (Sclafani, 2018, p. 10). Теоретичните постулати, залегнали в сферата на лингвистиката представляват теоретико-методологичната рамка на това изследване. А те са следните:

- конструирането на идентичности и самоличности в дискурското взаимодействие е базисен аспект на социолингвистиката (Bucholtz and Hall, 2005; De Fina, Schiffrin, and Bamberg, 2006; Tannen, 2007; Newman, 2006).
- произвеждането, възпроизвеждането и осмислянето на медиатизирания политически дискурс се дефинира и определя в зависимост от етнографското разбиране за връзката език – политиката и дискурс –

власт (Fairclough, 2001, 2005; Wodak, 2009). Широкото разпространение на т.нар. десен популизъм е реакция на политическите и икономически сили на глобализацията (Wodak, 2015).

- В този контекст, подход, който покрива достатъчно широко изследователско поле е критическият дискурс анализ (КДА).

Според van Dijk, КДА „обикновено излиза отвъд класическата форма на анализ на структурните особености на политическото говорене, а свързва езиковите (и дискурсни) структури със социалните структури,“ (van Dijk, 2017, с. 26; цитат по Тинчева, 2019 г., с. 18). При КДА изследвания обект се поставя в широк социално-политически контекст, така че става възможно да обясни **защо** политическото говорене се реализира по точно определен начин. Менталните представи (във вид на знания и вярвания, мнения и нагласи сред други подобни изградени когнитивни конструкти) попадат в аналитичното поле на социо-когнитивните дискурсни изследвания именно поради ролята им на медиатори (свързващото звено) между конвенционалните социални структури и езиковите прояви на дискурса. Според van Dijk, „Докато повечето изследвания на критическия дискурс описват и обясняват дискурса посредством неговите социални и политически контексти, социо-когнитивните дискурсни изследвания правят важна крачка напред и включват когнитивния интерфейс между дискурса и обществото. Изследователят твърди, че няма пряка връзка между различните структурни единици на дискурса и обществото, а социално-политическите структури влияят политически чрез съзнанието на хората, носители на даден език. Това е възможно, защото членовете на обществото изграждат в съзнанието си както социалните, така и дискурсните структури. По този начин ги свързват ментално преди да ги изразят в действителното политическо говорене.“ (van Dijk, 2017, р. 26; превод на автора; за подробности виж Тинчева, 2019 г., с. 18).

Балкани и Балканизъм

През последните няколко десетилетия, изследванията за Балканите, провеждани в рамките на хуманитарните и социални науки се фокусират върху механизмите, чрез които западноевропейските, респ. американските представи за Балканите или Югоизточна Европа се трансформират в т.нар. „вътрешния Различен“ (the other within). Изследванията, проведени от Larry Wolf (1994), Vesna Goldsworthy (1998) и Maria Todorova (2009), измежду многото други, създадоха основата за деконструкция на западните дискурси, според които балканските общества са били ориентализирани. Или, ако се позовем на теоретичната концепция на Todorova – балканизирани.

Много специалисти поставят механизмите за дискурсно конструиране на балканския „различен“ в аналитичната рамка на Ориентализма (Нам-

mond 2004, 2006). Като признава важното място, което има концепцията на Said в академичните изследвания на дискурското създаване на „различния“ и на „различността“, Maria Todorova твърди, че има „припокриване и допълване“ между реториката за Ориента и тази за Балканите; двете са прилично идентични, но всъщност са два подобни феномена (Todorova, 2009, с. 11). Авторката въвежда термина „балканизъм“, за да се позове на дискурса, свързан с отношенията между Балканите и Запада. В лингвистиката този термин означава „характерни черти като фонетични, морфологични и синтактични характеристики, които определят Балканския езиков съюз; само в някои случаи този термин може да има пейоративно значение“ (Todorova, 2009, с. 193). В допълнение на това, Todorova посочва разликите между Ориентализма и Балканизма: докато Ориентът е исторически и географски неясен и неопределен, то Балканите са точно определена цялост. Неуловимата природа на Ориента дава повод за създаване на конструиран образ на една приказна страна, символ на свобода и богатство и на идеята за бягство от цивилизацията. „Балканите, от друга страна, с тяхната неимагинерна конкретност и почти пълната липса на богатство, предизвикват едно ясно изразено отношение, обикновено негативно и в повечето случаи лишено от нюанси“ (Todorova, 2009, с. 14). По мнението на Todorova Ориентът е несъмненият „различен“, докато „Балканите са Европа, част от Европа, въпреки че, по всеобщо признание, за последните няколко века са били нейна провинциална част или периферия... За разлика от Ориентализма, който е дискурс за вменияване на различност, Балканизмът е дискурс за вменияване на неяснота“ (Todorova, 2009, с. 17).

Откакто бе създадена в *Imagining the Balkans*, идеята за Балканизма заема централно място в академичния дебат, свързан с отношенията между Балканите и Запада и съответно се създава нова критическа традиция в рамките на Балканските науки. Andrew Hammond (2006) очертава приликите между дискурса за Балканите на британските пътешественици – писатели от 19-и век и дискурса, с който Великобритания конструира образа на своите колонии. Изследователят разкрива приемствеността между последния дискурс и свързания с разширяването на ЕС – и двата дискурса „споделят чувството за Балканите като гранична зона, която се нуждае от надзираване от страна на Запада“ (Hammond 2006, с. 6; превод Калина Братанова). В изследването си за представянето на Балканите в британската литература Vesna Goldsworthy твърди, че „процесът на литературно колонизиране, със своите етапи и последствия, не се различава от истинска колонизация“ (Goldsworthy, 1998, с. 2). Тя признава, че образът на Балканите в английскоговорящия свят в голяма степен предопределя и възприятията за региона на други места по света. „Сегашното възприятие за Балканите, предимно от дяснополитически позиции е, че те са заразна болест, инфектирана рана в най-слабата част

на Европа, която е най-добре да бъде оставена да гнои в изолация. Противоположното възприятие, най-вече ляво, но израз на несъзнателно неоколониално мислене, гледа на Балканските конфликти като на отвратително отстъпление от идеала на космополитизма. Решение за преодоляването на това отстъпление в полза на всички би могло и би трябвало да бъде намечено от зрели и отговорни сили, размахващи голяма тояга и няколко малки моркова” (Goldsworthy, 1998, xi).

В следващата част на тази статия ще се опитаме накратко, без претенции за изчерпателност, да опишем някои важни аспекти на американската външна политика в Югоизточна Европа (ЮИЕ) и на Балканите в периода след Студената война и нейната приемственост (или липса на такава) по време на президентството на Доналд Тръмп.

Аспекти на американската външна политика

Американската външна политика на Балканите след Студената война

В периода непосредствено след края на Студената война, американската политика е движена от стратегическата цел да се затвърди сигурността на Америка и нейните съюзници и да се ограничи влиянието на СССР, респ. Русия в Европа. След разпада на Съветския съюз се възприема нова доктрина – тази на основния представител на реалистката парадигма в международните отношения и бивш държавен секретар Хенри Кисинджър. Америка постепенно се оттегля от ангажиментите за опазването на мира в т.нар. Западни Балкани, и инициира предприемането на мерки за международно уреждане на междуетническите напрежения. Приемствеността във тези външнополитически приоритети се наблюдава и след края на управлението на Джордж Буш-старши и през първия мандат на Бил Клинтън. Основната идея – европейците да се справят сами с проблемите на техния континент – е защитавана и от Збигнев Бжежински. За него изолираните Балкани са заплаха както за Европа, така и за бъдещия световен ред. В този контекст, перспективата за членство в НАТО и ЕС сериозно би повлияла на новоустановилите се демокрации. В основата на американската външнополитическа доктрина е аксиоматичното разбиране, че политическото обединение и сигурността на континента са неделими. Либералната доктрина на Бжежински е споделяна и от Бил Клинтън, чиято външнополитическа дейност е най-активна в района на Балканите, които следва да се превърнат в естествен съюзник на Съединените щати. Тази либерална позиция в голяма степен разрешава и противоречията между страните от Югоизточна Европа: перспективите за членство в ЕС и НАТО и включването им в програми като „Пакт за стабилност на ЮИЕ” и „Партньорство за мир” ги мотивират да приемат взаимни компромиси.

Членството в НАТО и ЕС превръща страните от региона в съюзници, за които е недопустимо да влизат в остри конфликти. В този контекст, можем да допуснем хипотезата, че страните от Централна и Източна Европа (ЦИЕ) и Балканите не заемат централно място в американската геополитическа доктрина. Тяхното геополитическо значение се определя от географското им разположение на мост, който свързва Западна Европа със страните от Каспийския регион, Централна Азия и, разбира се, Турция, която неизменно е приоритет в американския външнополитически дневен ред. Външнополитическата доктрина на САЩ почива на определени ценности, залегнали както в консервативната така и в либералната идеология, формирали се далеч преди края на Студената война. Именно тези ценностно-идеологически конструкции представляват и фундамента на установения след Студената война нов световен ред.

*Аспекти на американската външна политика
при администрацията на Тръмп*

В опита си да проследи линията на приемственост в американската външна политика, J. R. Haines [8] (2018) излага хипотезата, че „Тръмп може да се явява новатор в стила, но не и по същество“. Като се има предвид, че неговата „външна политика се фокусира върху идеята, че в основни линии САЩ са самостоятелна и независима държава, която се радва на безопасност и сигурност зад океанските си укрепления и може да избира кога и къде да се намесва във [вътрешните] работите на останалия свят“. Изследователят по нататък твърди, че „Тръмп може да е изложил своята позиция с уникална комбинация от жар и историческо невежество, но в основни линии предава същото послание, изразявано от всеки един кандидат за успешен президент от 1992 г. насам“. Дори Тръмп да твърди, че е нарушил и избягал от всички традиции, той е президент, който се придържа към курс, движещ се между отричането на всички предишни политики и твърдението, че ги управлява по-ефективно. Това напрежение дава своето отражение както върху стилистиката на неговия изказ, така и по същество, което лъкатуши между крайната реторика и прагматичната приемственост, както и между твърдението, че базира външната си политика изцяло върху материални интереси и сделки и налагане на някакъв вид споделени ценности“ (пак там). В своите „разсъждения върху доктрината на Тръмп“, J. R. Haines (2016) създава термина *безпристрастно превъзходство* като неологизъм за представата на Доналд Тръмп за „мястото на Америка в сложния свят“. Като цитира М. Т. Owens (2009), анализаторът дефинира *превъзходство* в противовес на *едностранност* – един подход на независимост, в който САЩ заплашва както приятели, така и съюзници, едностранно демонстрира сила и мощ и пренебрегва

международните институции. Така наречената Доктрина на Буш е вероятно „доброжелателно превъзходство“, характеризираща се като „подход на придържане към либералните традиции на САЩ, но която счита света за опасно място, в което състоянието на справедлив мир се поддържа само от силните (пак там). Owens предупреждава да не се смесват понятията едностранност и изолираност. Според Haines, за Тръмп „може да се каже, че проповядва един втори и ясно обособен вариант на едностранност..., който признава света за опасно място, но отхвърля ролята на САЩ на хегемонистичен стабилизиращ фактор” [9] (Haines, 2018). По-нататък, Haines стига до заключението: “Безпристрастното превъзходство, подобно на всички повторения на едностранността, приема необходимостта от международно сътрудничество под формата на договори, и отхвърля съюзите. Обаче, докато доброжелателното превъзходство отхвърля съюзите единствено защото те налагат излишни ограничения върху американските дейности, *безпристрастното превъзходство* на Тръмп добавя още две причини. Първата от тях е, че съюзите налагат непосилно икономическо бреме върху САЩ, отчасти поради независимите съюзници... Втората специфична причина, поради която *безпристрастното превъзходство* отхвърля съюзите е, че те носят риск от замесване на САЩ в регионални конфликти, които не представляват директна заплаха за американските национални интереси“ (Haines, 2018).

В защита на тезата, че американците „обичат смелите и бързо застават зад лидери, които обещаваха незабавни и решителни удари, които биха променили играта напълно, независимо дали тези удари идват от ляво или от дясно” и, че те „вярват, че намесата в останалия свят е по желание и може да се налага и отменя, както им е удобно”, Ronald J. Granieri [10] (2018) счита, че съвременната американска външна политика прилича на „Джаксъновско [11] убеждаване във външнополитическите дела, претърпяло такъв подем след американската глобална преангажираност“. Политическият анализатор стига до заключението, че след почти седем десетилетия начело на световна система, пригодена към американските политически преференции, американските гласоподаватели избират президенти, които обещаваха да намалят тези ангажираности и да реорганизируют отношенията и връзките с другите страни” (Granieri, 2018).

Език и речеви модели на Доналд Тръмп

Редица лингвисти и социолингвисти отделят значително внимание на сексизма и женомразството (Lakoff, 2016; Tannen, 2016), така характерно за речта на Тръмп. Езикът му е изследван от Robin Lakoff в контекста на това, което лингвистката определя като „приватизация на публичния дискурс” и

е свързан с процесите на инфотеймънт [12] в средствата за масова комуникация в средата на 20-ти век (Sclafani, 2018, p. 7).

Сред най-типичните изрази на Доналд Тръмп, добили популярност като „тръмпизми“ са такива като „велик народ“ (great people) и „не е добре“ (not good), а политическата му кариера се свързва с няколко фрази – „да направим отново Америка велика“, „да построим стената“ – и дори отделни думи – „печеля“, „тъжно“, „велик“. Сюзан Хънстън от Университета в Бирмингам изследва езика на популизма на Тръмп и го дефинира като „необичаен“ за президент на суперсила, който се очаква да говори като добре образован и интелигентен човек, отличаващ се от средния американец. Според Джон МакУортър от Колумбийския университет, президентът използва съвсем обикновен език и така и не успява да излезе извън сферата на разговорния и небрежен стил. Според Дженифър Склафани от Университета Джорджтаун и автор на книгата „Говори Доналд Тръмп: Социолингвистично изследване на стил, метадискурс и политическа идентичност [13]“, Тръмп използва език, с който се стреми да „създаде своя бранд“ на политик. С политическото си говорене Тръмп „прави шоу: със своята прямота, той създава усещане за сила на нацията, усещане за решимост и усещане, че може да направи всичко“ (Sclafani, 2018, с. 45).

Публичните изявления и постове в Туитър на Доналд Тръмп за Балканите

Като първа стъпка в настоящото изследване направихме анализ на постове на Тръмп в неговия Туитър акаунт, както и в тези на CNN и FoxNews. При търсене в сайта, публикуващ всички тuitове на Доналд Тръмп www.trumptwitterarchive.com, с ключова дума *Balkans* (и производните ѝ), се установи, че подобни постове няма. Този факт недвусмислено показва, че Балканите не са налични в предпочитаните от президента канали за публични комуникации. От друга страна ясно се идентифицираха приоритетите във външнополитическия дневен ред на президента, както е видно в графиката, приложена в края на статията.

Публични изявления. Черна гора

Черна гора става независима държава през 2006 г. чрез референдум, след като през по-голямата част от 20-и век е част от СФРЮ (Социалистическа федеративна република Югославия), а през юни 2017 г. става член на НАТО. Президентът Тръмп не се радва на идеята НАТО да защитава Черна гора съгласно член 5 от договора на Алианса, който обвързва страните членки с колективна защита. Коментарът на Тръмп пред Такър Карлсън от Fox News

относно Черна гора, най-новата страна – членка на НАТО, звучи обезпокоително. По-рано, по време на първата среща на високо равнище на НАТО през 2017 г., Тръмп избухва настрани министър-председателя на Черна гора Душко Маркович по време на т.нар. семейна снимка, събираща заедно ръководителите на страните-членки на НАТО, за да получи по-видна позиция на снимката [14].

Източник: Reuters

Снимка: Първата среща на високо равнище на НАТО през 2017 г.

На въпроса защо, ако Черна гора е нападната, неговият син трябва да отиде на война за да защити тази страна, съгласно член 5 от договора на НАТО (приложен на практика само веднъж след терористичните атаки от 11 септември 2001 г.), Тръмп отговаря: „Зададох същия въпрос“. След което добавя обидна шега за малката територия на Черна гора, агресивните ѝ хора, които могат да предизвикат Трета световна война. „Черна гора е малка страна с много силен народ. Те са много агресивни хора. Могат да станат агресивни и ето ви Трета световна война“ (*The Guardian*, 19 юли 2018).

Преговорите между Косово и Сърбия

След намесата на НАТО и бомбардировките срещу Сърбия през 1999 г. Косово обяви независимост и през 2008 г. бе призната от над 100 държави, в това число САЩ и повечето европейски страни – нещо, което Сърбия, заедно с Русия, Китай и пет страни – членки на Европейския съюз отказаха да направят и до днес. Лидерите на Сърбия и Косово от години участват в преговори под егидата на Европейския съюз, целящи подписването на мирен договор, който би открил пътя и на двете страни към евентуално членство в Европейския съюз. Шансовете за подписването на такъв договор нараснаха

значително през август 2018 г., когато президентите Хашим Тачи и Александър Вучич се появиха заедно на конференция в Австрия. Лидерите обаче повдигнаха въпроса за възможността от прекрояване на границите, което предизвика силна опозиция и разедини западните сили.

В този контекст и като изненадваща намеса в зациклящите преговори между двете балкански държави, президентът Тръмп изпрати писма до лидерите им, като ги призова да се възползват от възможността да подпишат споразумение за постоянен мир. В писмото си до Хашим Тачи от 14 декември 2018 г. Тръмп пише: „Призовавам Вас и лидерите на Косово да се възползвате от този уникален момент, да говорите с единен глас по време на мирните преговори и да се въздържате от действия, които биха направили мирното споразумение по-трудно за постигане“. Думите на президента на САЩ привидно са адресирани към правителството на Косово и министър-председателя Рамуш Харадинай, който критикува подхода на Хашим Тачи към преговорите и който възприема по-твърда линия спрямо Сърбия. Понататък в писмото се казва: „В случай, че не се възползвате от тази възможност, това би имало трагични последици, тъй като едва ли има голяма вероятност скоро да се появи отново такава възможност за постигане на траен мир. Ние сме готови да подпомогнем вашите усилия за постигане споразумение, балансиращо интересите на Сърбия и Косово. Очаквам с нетърпение да посрещна Вас и президента Вучич в Белия дом, за да отпразнуваме това, което би било историческо съгласие“ (Político, 18 December 2018). Тези изявления показват, че въпросните страни участват в регион на несигурност, безпокойство и загриженост, възпроизвеждайки имиджа на Балканите в една или друга степен. Освен това, те излагат на преден план политическата некоректност на Доналд Тръмп, особено по отношение на Черна гора, за която той използва обидни и дискриминиращи думи и изрази – както против държавата, така и против нацията. За разлика от това, по отношение на Сърбия и Косово Тръмп не проявява липса на толерантност и груб език, но неговите призови за уреждане на проблемите са все пак снизходителни по своята същност. Всичко това е още по-актуално след като ЕС и САЩ се договориха за „подялбата“ на Косово. В споразумението са предвидени „нови граници между албанци и сърби в Северно Косово“. [15]

Заклучение

Статията обръща внимание на един значим въпрос в международните отношения, а именно образът на Балканите, дискурсно конструиран в публичните изявления на Доналд Тръмп. Основната цел е да се разкрие дали негативните, насложени се през годините стереотипи за Балканите се променят и дали отрицателния образ на региона се е променил в този специфичен

тип политически дискурс. Според автора такива промени не се наблюдават. Всички публични изявления, анализирани тук, разкриват Балканите като място на напрежение, в периферията на Европа, или по думите на Мария Тодорова това е „другият отвътре“ (Todorova, 2009, p. 390). Дискурсно регионът се представя като застинал във времето, нуждаещ се от значителни реформи, доколкото в анализираните страни липсва зрялост в демократичното управление и са просмукани от корупция и разединение. Тази концептуализация е в синхрон с идеята на Hansen за „дискурс на балканизацията“, според която Балканите „нямат способност да се трансформират и ще бъдат изолирани и възпирани“ (Hansen, 2006, p. 42).

Цел на изследването бе да покаже, че в публичните си изяви, политическите лидери конструират самоличността си или изграждат собствения си образ. Това изследване потвърждава находките на изследователи в областта на езика и политическата риторика на Тръмп, които се възприемат като неуместни за президент.

Ако се върнем отново към изследването на Склафани, Тръмп използва езика „за да създаде марка“ като политик. Той създава „шоу по начина по който говори: със своята прямост и хиперболичност на изказа, той культивира у нацията чувство за мощ и решителност; внушава че именно той ще доведе нещата до успешен край“ (Sclafani, 2018, p. 1). Резултатите от изследването потвърждават находките на Sclafani, според които дискурсно конструиране на самоидентичността на Тръмп се постига чрез набор от лингвистични стратегии, които маркират идиосинкретичен стил и изграждат идентичността му на убеден политически лидер и спомагат предаването на популисткото му послание (Sclafani, 2018, p. 89).

Цел на изследването бе и да се определи мястото, което балканските държави заемат във външната политика на САЩ. Логически последователният анализ разкрива, че Балканите не са сред външнополитическите приоритети на администрацията на президента на САЩ. Това на свой ред доказва приемствеността на разглежданите аспекти на американската политиката като *безпристрастно превъзходство*.

Друга релевантна цел на изследването бе да покаже, че КДА, и по-специално социо-когнитивния му вариант, предлага подходящата теоретична и методологическа рамка за изследване на дискурсно конструиране на образи на нации и идентичности на политическия елит, независимо дали са глобални или вътрешнополитически. Заявявам убеждението си, че КДА осигурява полезните аналитични инструменти за последващо изследване – върху реалните политически импликации на изявленията на висши американски политически фигури, които изработват политиките за Балканите. Последваща и интересна разработка би бил и анализът на езиковите, прагматичните и когнитивни характеристики на дискурса на популизма и изолационизма в

епохата на пост-истината, предвид на появата на редица държавни и недържавни актьори, които с лекота си служат с подобен език.

Бележки:

[1] За подробности виж статията в The Economist на: <https://www.economist.com/briefing/2016/09/10/yes-id-lie-to-you>

[2] Световен ред, който се стреми да утвърждава демокрацията, зачитането на човешките права, индивидуалните свободи, върховенството на закона и свободните международни икономически отношения.

[3] Такива като Обединените нации, Световната банка, Световната търговска организация и Международния валутен фонд.

[4] Свободна търговия, отворени граници, имиграция, мултилатерализъм, военни съюзи, демокрация и институциите и политическите лидери, които ги подкрепят.

[5] Автор на монографията “Говори Доналд Тръмп: Социолингвистичен анализ на стила, метадискурс и политическа идентичност” (Talking Donald Trump: A Sociolinguistic Study of Style, Metadiscourse, and Political Identity), която изследва езиковите особености и речевите модели на американския президент от началото на предизборната му кампания през 2015 г.

[6] <https://www.nytimes.com/2018/11/18/us/politics/trump-schiff-tweet.html>

[7] за най-прецизно дефиниране на външната среда на външната политика, вж. Бакалова, 2012

[8] съпредседател на програмата за Евразия, изпълнителен директор на комитета Принстън, член на борда на доверителите към Института за изследване на външната политика.

[9] “Едностранността, при която се приема необходимостта от международно сътрудничество под формата на договори но се отхвърлят съюзите като ненужно ограничаване на американските действия, често се смесва с изолационизъм” (Haines, 2016, p. 14).

[10] Изпълнителен директор на Центъра за изследване на Америка и Запада; водещ на рубриката “Домакин на геополитиката” с Граниери към Института за изследване на външната политика.

[11] Андрю Джексън – седмият американски президент през 1829-1837 г.

[12] в английски език думата е infotainment – съчетаване на функцията предоставяне на информация и осигуряване на развлечение.

[13] изследваща езика на президента от момента, в който той обяви началото на кампанията си през 2015.

[14] <https://www.theatlantic.com/international/archive/2018/07/trump-montenegro/565475/>

[15] <https://www.segabg.com/hot/es-i-sasht-sa-se-dogovorili-za-podyalba-na-kosovo>

Референци:

Бакалова, М., (2013), Национализъм и външна политика: Българо-Македонските отношения след края на Студената война. Стратком, София.

(Bakalova, M., 2013, Natsionalizam i vunshna politika: Bulgaro-Makedonskite otnoshenia sled kraia na Studenata voyna, Stratkom, Sofia [in Bulgarian])

Вестник Сега (2019), “ЕС и САЩ са се договорили за подялба на Косово”, 23 Февруари 2019 г, 23 февруари 2019, available at: <https://www.segabg.com/hot/es-i-sasht-sa-se-dogovorili-za-podyalba-na-kosovo>, (accessed 18 Jul 2019)

(Vestnik Sega, 2019, “ES I Sasht sa se dogovorili za podyalba na Kosovo”, 23 February 2019 [in Bulgarian])

Charteris-Black, J., (200), Politicians and Rhetoric. The Persuasive Power of Metaphor. Palgrave MacMillan, Houndmills and New York.

Foucault, M., (1972), The Archaeology of Knowledge, Routledge, London.

Goldsworthy, V., (1998), Inventing Ruritania: The Imperialism of the Imagination, Yale University Press, New Haven – London.

Goldsworthy, V., (2002), Invention and in(ter)vention: the rhetoric of Balkanization, in *Ñ Balkan as Metaphor, between Globalization and Fragmentation*. Edited by Bjelić, D.,I. & Obrad Savić, O., 25-38. [Reprint] ed. Mass: MIT Press, Cambridge.

Granieri, R.J., (2018), America First but What Comes Next? Reflections on U.S. Foreign Policy in the Age of Donald Trump; website of Foreign Policy Research Institute on 8 June 2018; available at [Ñ https://www.fpri.org/article/2018/06/america-first-but-what-comes-next-reflections-on-u-s-foreign-policy-in-the-age-of-donald-trump](https://www.fpri.org/article/2018/06/america-first-but-what-comes-next-reflections-on-u-s-foreign-policy-in-the-age-of-donald-trump), (accessed: 18 Jul 2019)

Haines, J.R., 2016, Divining a ‘Trump Doctrine’: Finding the Contours of Donald Trump’s Foreign and National Security Policy; website of Foreign Policy Research Institute on 18 March 2016; available at: <https://www.fpri.org/article/2016/03/divining-trump-doctrine-finding-contours-donald-trumps-foreign-national-security-policy/>), (accessed: 18 Jul 2019)

Haines, J.R., (2018), Detached Primacy: Further Musings on the Trump Doctrine; website of Foreign Policy Research Institute on 1 January 2016; available at: <https://www.fpri.org/article/2016/01/detached-primacy-musings-trump-doctrine/>; (accessed 18 Jul 2019)

Hammond, A., (2004), The Uses of Balkanism: Representation and Power in British Travel Writing, 1850–1914, *The Slavonic and East European Review* 82/3, 601–624.

- Hammond, A., (2006), *Balkanism in Political Context: From the Ottoman Empire to the EU*, *Westminster Papers in Communication and Culture* 3(3), 6–26.
- Hansen, L. (2006), *Security as Practice: Discourse Analysis and the Bosnian War*. London; New York: Routledge, 2006. doi:97804153265379780415335751. Adobe Digital Editions EPUB
- Hunston, S., (2017), *Donald Trump and the language of populism.*, Website of the University of Birmingham; available at: <https://www.birmingham.ac.uk/research/perspective/donald-trump-language-of-populism.aspx>, (accessed: 18 Jul 2019)
- Kapstein, E.B., (1992), *The Political Economy of National Security: A Global Perspective* (New York: McGraw-Hill) 3. Cited in Owens (2009), *op cit.*, 27.
- King, B.J., (2017), *What Should We Make Of Trump’s Speech Patterns - And Our Responses To Them?*, 14 September 2017; available at: <https://www.npr.org/sections/13.7/2017/09/14/550689593/what-should-we-make-of-trump-s-speech-patterns-and-our-responses-to-them?t=1540312262450> (accessed: 14 Jan 2019)
- Kowalski, J., (2019), *Reading Donald Trump: A Parallax View of the Campaign and Early Presidency*, Jeremy Kowalski (Ed), Palgrave Macmillan
- Lakoff, G., (2016), *Understanding Trump*, available at: <https://georgelakoff.com/2016/07/23/understanding-trump-2/>, (accessed: 18 Jul 2019)
- MacWhorter, J., (2017), *Donald Trump’s Way of Speaking is ‘Oddly Adolescent*. The 11th Hour MSNBC; available at: <https://www.youtube.com/watch?v=phsU1vVHOQI> (accessed: 18 Jul 2019)
- Neumann, I., (1999), *Uses of the Other: The East in European Identity Formation*, Manchester University Press, Manchester.
- Neumann, I., (2006), *European Identity and its Changing Others*, NUPI Working Paper, p. 710, available at: <https://www.files.ethz.ch/isn/27901/710.pdf>, (accessed: 18 Jul 2019)
- Owens, M.T., (2009), *The Bush Doctrine: The Foreign Policy of Republican Empire*. *Orbis* (Winter 2009) 25, available at: <https://apps.dtic.mil/dtic/tr/fulltext/u2/a596721.pdf>, (accessed: 18 Jul 2019)
- Powaski, R.E., (2019), *Ideals, Interests and US Foreign Policy from George W.H. Bush to Donald trump*. Palgrave Macmillan
- Sclafani, J., (2018), *Talking Donald Trump: A Sociolinguistic Study of Style, Metadiscourse, and Political Identity*. Routledge, Abingdon, Oxon. New York.
- Thompson, D., (2018), *Donald Trump’s Language Is Reshaping American Politics*, *The Atlantic*, 15 Feb 2018; available at: <https://www.theatlantic.com/politics/archive/2018/02/donald-trumps-language-is-reshaping-american-politics/553349/>, (accessed: 18 Jul 2019)
- Tincheva, N., (2018), *Text structure: a window into discourse, context and mind (2nd ed., revised)*, POLIS, Sofia.

Tincheva, N., (2019), *Language Gaffes: Linguistic, Discursive and Cognitive Aspects of 'Language Bloopers'*, POLIS, Sofia.

Todorova, M., (2009), *Imagining the Balkans*. Updated ed. Oxford; New York: Oxford University Press, USA, 2009. Adobe Digital Editions EPUB.

The Guardian, (2018), 'Very aggressive': Trump suggests Montenegro could cause world war three, 19 July 2018, available at: <https://www.theguardian.com/us-news/2018/jul/19/very-aggressive-trump-suggests-montenegro-could-cause-world-war-three>, (accessed: 18 Jul 2019)

The Economist (2016), 10 September 2016, 'Yes I'd lie to you', 10 September 2016, available at: <https://www.economist.com/briefing/2016/09/10/yes-id-lie-to-you>, (accessed: 18 Jul 2019)

The Economist, (2018), Bob Woodward takes on Donald Trump, But rendering a convincing account of his presidency may be almost as hard as embarrassing him, 13 September 2018, available at <https://www.economist.com/books-and-arts/2018/09/15/bob-woodward-takes-on-donald-trump>, (accessed: 18 Jul 2019)

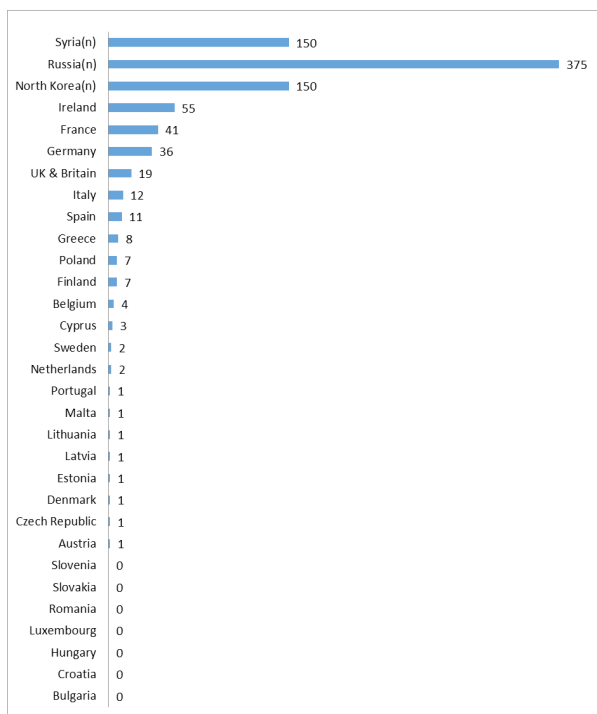
Gray, A., (2018), Trump urges Kosovo to seize chance for peace with Serbia, The Politico, 18 December 2018, available at <https://www.politico.eu/article/donald-trump-urges-kosovo-hashim-thaci-to-seize-chance-for-peace-with-serbia/>, (accessed: 18 Jul 2019)

van Dijk, T. A., (2017), Socio-cognitive discourse studies, in: Flowerdew, J., & J. E. Richardson (eds.). *The Routledge Handbook of Critical Discourse*, pp. 26-44. Routledge, New York.

Wodak, R. et al. (1999), *The Discursive Construction of National Identity*, Edinburgh University Press, Edinburgh.

Wodak, R., Meyer, M. (eds.) (2009), *Methods of Critical Discourse Analysis* (2nd revised edition), Sage, London.

Приложение I

Фиг. 1. Туитове на Доналд Тръмп по държави (и сродни на тях думи) след встъпването му в длъжност (януари 2017 г. – януари 2019 г.)

ОБРАЗЪТ НА БАЛКАНИТЕ, КОНСТРУИРАН В ПУБЛИЧНИТЕ ИЗЯВЛЕНИЯ НА ДОНАЛД ТРЪМП (2017 – 2018 Г.)

Резюме

Настоящото изследване е проведено в резултат на силния академичен и научен интерес към управленския стил и риториката на президента на САЩ Доналд Тръмп, нетипични за ръководител от такъв държавнически ранг. Интересът към специфичния предмет на изследването е и актуалността на политическия дискурс и по-конкретно лингвистичните и прагматичните му аспекти в ерата на пост-истината, както и негативния образ на Балканите, конструиран в исторически аспект. Резултатите в голяма степен потвърждават изводите от предишни изследвания по отношение на външнополитическите приоритети на Доналд Тръмп. В чисто формален план, по отношение на език и речеви модели, той се различава от предшественниците си – президентите на САЩ в периода след Студената война, но в съдържателен аспект неговата политика показва приемственост, особено по отношение на Югоизточна Европа (ЮИЕ) и Балканите.

Ключови думи: образ, идентичност, Балканизъм, критически дискурс анализ, външна политика

JEL: Z13, Z18

THE BALKANS' IMAGE CONSTRUCTED IN THE PUBLIC STATEMENTS OF DONALD TRUMP (2017 – 2018)

Kalina Bratanova*

Abstract

This piece of research was prompted by the strong academic and scientific interest toward the governance and the rhetorical style of US President Donald Trump, which are not characteristic of a leader of such a rank in American politics. The interest in the specific research topic is also the topicality of political discourse, and in particular its linguistic and pragmatic aspects, in the era of post-truth politics. Of further interest is the negative image of the Balkans, constructed in a diachronic perspective. The results of this paper largely confirm the conclusions made in previous research on Donald Trump's foreign policy priorities. In a formal aspect, in terms of language and speech patterns, the incumbent US President differs from his predecessors – the presidents of the United States holding office in the post-Cold War period. Yet, in terms of content, Trump's foreign policy shows some continuity, especially with regard to South-Eastern Europe (SEE) and the Balkans.

Key words: image, identity, Balkanism, critical discourse analysis, foreign policy

JEL: Z13, Z18

* Kalina Bratanova, PhD in Political Science, Senior Lecturer, Department of Foreign Languages and Applied Linguistics, email: kalina.bratanova@abv.bg